

Protokoll fört vid enskild föredragning

Regeringskansliet

Enheten för rättsliga och internationella frågor, Rk1a

Beslutande
Minister
Ingrid ZettermanFöredragande
Jurist
Adrian JanssonJusterat
Omedelbart**Nr 61**

Ansökan om jordförvärvstillstånd
gällande ett outbrutet område om ca 500
m² av fastigheten Västra Mångstekta
samfällda i Sunds kommun
ÅLR 2024/8978
204 Rk1a

Beslut

Landskapsregeringen *beviljar* ansökan om jordförvärvstillstånd gällande ett outbrutet område om ca 500 m² av fastigheten Västra Mångstekta samfällda RNr 876:7 i Sunds kommun (771-416-876-7).

Bakgrund

Sökanden anhåller om tillstånd att äga och besitta ett outbrutet område om ca 500 m² av fastigheten Västra Mångstekta samfällda RNr 876:7 i Sunds kommun (771-416-876-7). Fastigheten är totalt 48,76 ha och består till 1,1092 ha av jordareal och till 47,65 ha av vattenareal. Fastigheten är belägen inom oplanerat område och är ett samfällt vattenområde.

Sökanden är inte bosatt i landskapet men har tidigare bott i landskapet från födseln år 1992 till år 2011. Avsikten med förvärvet är fritidsbruk. Sökanden har undertecknat köpebrev för fastigheten den 31 juli 2024.

Sökanden äger sedan tidigare den intilliggande fastigheten Sjökulla II RNr 5:17 (771-416-5-17) om 1,1516 ha. I ansökan uppges att det outbrutna område som avses i ansökan utgör tillandning till del av denna fastighet. Ur protokoll från Västra Mångstekta fiskelag och samfällda, daterat den 15 april 2024, framgår att det aktuella området av misstag blev oinlöst vid tidigare genomförd förrättning och att området ska knytas till denna tidigare förrättning.

Kommunens utlåtande

Sunds kommun beslöt den 5 mars 2025 att konstatera att den närmaste förutsättningen för att bevilja återfinns i 4 § 2 mom. 1 punkten i landskapsförordningen (2003:70) om

jordförvärvstillstånd, men att det är svårbedömt huruvida marken utgörs av ett attraktivt eller känsligt strandområde då det är ett vattenområde som förvärfvas.

Motivering

Landskapsregeringen konstaterar att en ny landskapslag (2024:68) om jordförvärvsrätt och jordförvärvstillstånd har trätt i kraft den 1 november 2024. Genom denna lag har landskapslagen (2003:68) om jordförvärvsrätt och jordförvärvstillstånd och landskapsförordningen (2003:70) om jordförvärvstillstånd upphävts. Enligt 26 § i den nya lagen ska den nya lagen tillämpas i fråga om ansökningar om jordförvärvstillstånd som är anhängiga hos landskapsregeringen när lagen träder i kraft.

Enligt 14 § 1 mom. i landskapslagen (2024:68) om jordförvärvsrätt och jordförvärvstillstånd kan landskapsregeringen, efter prövning i varje enskilt fall, bevilja fysiska personer jordförvärvstillstånd gällande fast egendom som är föremål för tillståndsplikt. Vid prövningen av ansökan bör landskapsregeringen beakta bland annat sökandens anknytning till Åland och avsikt att fast bosätta sig på Åland samt markområdets storlek, beskaffenhet och användningsändamål.

Av 14 § 2-11 mom. framgår kriterierna för när landskapsregeringen ska bevilja jordförvärvstillstånd åt en fysisk person. Enligt 14 § 2 mom. ska landskapsregeringen bevilja jordförvärvstillstånd åt en fysisk person om

- 1) sökanden har haft en tidigare hemvistperiod på Åland under en sammanhängande period på minst 12 år som har infallit medan sökanden var minderårig, och
- 2) markområdet och sökandens tidigare sammanlagda markinnehav underskrider 4 000 m².

Enligt villkoret i punkt 2 ska markområdet och sökandens tidigare sammanlagda markinnehav underskrida 4 000 m². Sökanden äger sedan tidigare den intilliggande fastigheten Sjökulla II RNr 5:17 om 1,1516 ha, varför villkoret i punkt 1 inte uppfylls. Momentet kan således inte läggas till grund för bifall av ansökan.

Eftersom inget annat av momenten är tillämpliga i detta fall ska ansökan prövas enligt de allmänna prövningsgrunderna i 14 § 1 mom. i landskapslagen om jordförvärvsrätt och jordförvärvstillstånd.

Landskapsregeringen konstaterar att markområdets storlek och den omständigheten att sökanden har en anknytning till landskapet visserligen kunde tala för ett beviljande av tillstånd. Avsikten med förvärvet är dock i första hand fritidsbruk, vilket talar emot ett beviljande av tillstånd. Landskapsregeringen konstaterar därtill att det rör sig om ett markområde som gränsar till vatten och att strandfastigheter har en speciell ställning i jordförvärvslagstiftningen.

Enligt 11 § 4 mom. i landskapslagen om jordförvävrätt och jordförvärvstillstånd är inlösning av tillandning inte föremål för tillståndsplikt. Eftersom sökanden i detta fall har förvärvat det outbrutna området genom köp är förvärvet tillståndspliktigt. Om markområdet istället hade inlösts som tillandning i enlighet med 60 § i fastighetsbildningslagen (554/1995) hade förvärvet dock inte varit tillståndspliktigt. Mot bakgrund av ovanstående anser landskapsregeringen att ett beviljande av jordförvärvstillstånd i detta fall inte står i strid med jordförvärvslagstiftningens syfte om att behålla jordegendomen på Åland i den åländska befolkningens händer. Ansökan kan därför beviljas.

Enligt 12 § 2 mom. i landskapslagen om jordförvävrätt och jordförvärvstillstånd ska ansökan om jordförvärvstillstånd lämnas in senast inom tre månader efter att överlåtelsehandling eller arrendeavtal har undertecknats. Enligt 12 § 3 mom. ska landskapsregeringen efter hörande ålägga en förseningsavgift om ansökan har inkommit efter den i 2 mom. angivna tiden om tre månader. Förseningsavgiften är två euro för varje dag efter att nämnda handling har undertecknats till den tidpunkt då ansökan lämnas in till landskapsregeringen, dock högst 250 euro. Förseningsavgift ska inte påföras om förseningen har berott på orsaker som är oberoende av den tillståndspliktige eller om det finns en annan giltig orsak till förseningen.

Köpebrevet har undertecknats den 31 juli 2024 och ansökan har lämnats in den 31 december 2024, dvs fem månader efter att överlåtelsehandlingen undertecknades. Sökandens far har dock efterhört hos landskapsregeringen om förvärvet är tillståndspliktigt den 25 november 2025. Landskapsregeringen har den 17 december 2025 meddelat att förvärvet är tillståndspliktigt. Mot bakgrund av detta anser landskapsregeringen att förseningen ska beräknas fram till den 25 november 2025.

Landskapsregeringen har hört sökanden gällande förseningen. Som orsak till förseningen har sökanden i huvudsak uppgett att eftersom inlösen av tillandning inte är tillståndspliktigt hade sökanden inte förstått att förvärvet skulle vara tillståndspliktigt då det skedde genom köp istället för genom inlösningsförfarandet. Landskapsregeringen konstaterar att enligt allmänna rättsprinciper kan det att en person inte förstått eller känt till lagen, s.k. rättsvillfarelse, i regel inte fränta personen ansvaret för eventuella överträdelser av lagen. Landskapsregeringen anser därmed att det i det aktuella fallet inte föreligger en giltig orsak till förseningen. Landskapsregeringen ålägger därför en förseningsavgift om 234 euro.

Tillämpade lagrum

12 § 2-3 mom. och 14 § 1 mom. landskapslagen (2024:68) om jordförvävrätt och jordförvärvstillstånd

Nr 62

Lagstiftningspromemoria om
lagstiftningsåtgärder gällande
kompletterande lagstiftning till AI-
förordningen

ÅLR 2025/4419

205 Rk1a

Landskapsregeringen beslöt överföra lagstiftningspromemorian till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder, bilaga 1.

Lagstiftningspromemoria om lagstiftningsåtgärder gällande kompletterande lagstiftning till AI- förordningen

Adrian Jansson, jurist,
Enheten för rättsliga och internationella frågor,
Regeringskansliet

Datum: 25.6.2025

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

1. Bakgrund och behov av ny lagstiftning

Beredningen av lagstiftningspromemorian har föranletts av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1689 om harmoniserade regler för artificiell intelligens och om ändring av vissa unionslagstiftningsakter, nedan AI-förordningen.

Syftet med förordningen är att säkerställa att de system för artificiell intelligens som släpps ut på marknaden eller tas i bruk inom EU inte äventyrar människors hälsa, säkerhet eller grundläggande fri- och rättigheter. Genom förordningen skapas enhetliga regler inom EU för tillhandhållande och ibruktagande av system för artificiell intelligens. Regelverket koncentrerar sig särskilt på de skadligaste fallen av användning av artificiell intelligens, bland annat ska de mest skadliga användningsfallen vara förbjudna, och det ställs strängare krav på sådana system för artificiell intelligens som anses medföra höga risker.

Förordningen trädde i kraft den 2 augusti 2024 och börjar tillämpas i etapper. Förordningen är i princip direkt tillämplig rätt i medlemsstaterna, men den kräver också kompletterande nationell lagstiftning.

Medlemsstaterna ska utse de nationella myndigheter som ska övervaka förordningen och fastställa deras befogenheter enligt förordningen senast den 2 augusti 2025.

I förordningen fastställs harmoniserade regler för utsläppande på marknaden, ibruktagande och användning av AI-system i unionen, förbud mot vissa AI-användningsområden, särskilda krav för AI-system med hög risk och skyldigheter för operatörer av sådana system, harmoniserade transparensregler för vissa AI-system, harmoniserade regler för utsläppande på marknaden av AI-modeller för allmänna ändamål, regler om marknadsövervakning, marknadskontroll, styrning och kontroll av efterlevnad, och åtgärder till stöd för innovation med särskild inriktning på små och medelstora företag, inbegripet uppstartsföretag

Innan AI-system släpps ut på marknaden ska ett organ för bedömning av överensstämmelse bedöma om AI-systemet överensstämmer med kraven i förordningen, inbegripet testning, certifiering och inspektion. Medlemsstaterna ska utse anmälände myndigheter som ansvarar för inrättandet och genomförandet av de förfaranden som krävs för bedömning, utseende och anmälan av organ för bedömning av överensstämmelse och för övervakning av dessa. Vidare ska medlemsstaterna utse marknadskontrollmyndigheter som ska kontrollera efterlevnaden av förordningen på marknaden.

2. Lagstiftningsbehörighet

I självstyrelselagen för Åland (1144/1991, nedan självstyrelselagen) finns det inga uttryckliga bestämmelser om hur lagstiftningsbehörigheten fördelas mellan riket och landskapet när det gäller system för artificiell intelligens och tillsynen över dem. Behörighetsfördelningen i fråga om artificiell intelligens kan därför bedömas med utgångspunkt i vilka rättsområden som landskapslagstiftningen kan beröra. Utsläppande på marknaden av system för artificiell intelligens och agerande i rollen som aktör i den så kallade produktionskedjan enligt AI-förordningen (leverantör, distributör, importör, ombud, tillhandahållare) kan i vissa situationer anses ha samband med bedrivande av näringsverksamhet. Näringsverksamheten hör till rikets och landskapets delade behörighet. Enligt 18 § 22 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om näringsverksamhet med vissa undantag. Lagstiftningsbehörigheten i fråga

om artificiell intelligens kan därmed anses tillkomma landskapet inom de näringar som landskapet har behörighet inom.

Utseende av tillsynsmyndigheter. Enligt artikel 70.1 i AI-förordningen ska varje medlemsstat som nationella behöriga myndigheter inrätta eller utse minst en anmälände och minst en marknadskontrollmyndighet vid tillämpning av förordningen. Enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om lagtingets organisation och uppgifter samt val av lagtingets ledamöter, landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar. Enligt 27 § 3 punkten i självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om statsmyndigheternas organisation och verksamhet. Landskapet kan alltså utse behöriga myndigheter för de ändamål som avses i förordningen i frågor som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Enligt artikel 70.2 i AI-förordningen ska medlemsstaterna utse en marknadskontrollmyndighet som ska fungera som gemensam kontaktpunkt för förordningen. Eftersom en medlemsstat kan utse endast en myndighet att fungera som gemensam kontaktpunkt är det enligt 59 b § 3 mom. i självstyrelselagen riket som utser myndigheten. När denna myndighet fattar ett beslut som annars skulle höra till landskapets behörighet, ska beslutet fattas i enlighet med landskapsregeringens ståndpunkt. Arbets- och näringsministeriet har i sin proposition föreslagit att transport- och kommunikationsverket utses till gemensam kontaktpunkt. Transport- och kommunikationsverket blir således gemensam kontaktpunkt även för landskapets marknadskontroll- och anmälände myndigheter.

Enligt artikel 74.8 i AI-förordningen ska till marknadskontrollmyndigheter för tillsyn över vissa system för artificiell intelligens utses antingen tillsynsmyndigheter för dataskydd enligt allmänna dataskyddsförordningen eller dataskyddsdirektivet eller någon annan myndighet som utsetts enligt de villkor som fastställs i artiklarna 41–44 i dataskyddsdirektivet. Bestämmelsen gäller system för artificiell intelligens med hög risk som förtecknas i punkt 1 i bilaga III till AI-förordningen, i den mån systemen används för brottsbekämpande ändamål, gränsförvaltning och rättvisa och demokrati, och system för artificiell intelligens med hög risk som förtecknas i punkterna 6, 7 och 8 i bilagan. Med stöd av artikel 43.1 i AI-förordningen är det anmälda organet dessutom den marknadskontrollmyndighet som utsetts i enlighet med artikel 74.8 i fråga om vissa system för artificiell intelligens med hög risk som används inom biometri. Dataskyddet och behandlingen av personuppgifter har ansetts höra till landskapets behörighet på de områden där landskapet har lagstiftningsbehörighet. På Åland är Datainspektionen den tillsynsmyndighet som avses i den allmänna dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet (se 14 § i landskapslagen (2019:9) om dataskydd inom landskaps- och kommunalförvaltningen samt 4 § i landskapslagen (2019:74) om tillämpning på Åland av riksförfattningar om dataskydd).

Produkter som avses i avsnitt A i bilaga I till AI-förordningen. När det gäller sådana system för artificiell intelligens som klassificeras som system med hög risk på den grunden att de fungerar som säkerhetskomponenter i produkter som avses i avsnitt A i bilaga I till förordningen eller själva är sådana produkter, inverkar den produktspecifika lagstiftningen på behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet.

Marknadskontrollen av leksaker, maskiner, hissar och utrustning som är avsedd för användning i explosionsfarliga omgivningar hör med vissa undantag och på vissa villkor till landskapets behörighet. Bestämmelserna om skyddsutrustning som är avsedd att användas av konsumenter har ansetts höra till landskapets behörighet i fråga om produktsäkerheten. Bestämmelser om gasdrivna anordningar har ansetts höra till landskapets lagstiftningsbehörighet i fråga om produktsäkerheten och när det gäller konsumentprodukter (RP 139/2021 rd, s. 117). Landskapet har även behörighet i fråga om ärenden som hör till tillämpningsområdet för lagen om fritidsbåtar (FFS 1712/2015). Enligt huvudregeln har det ansetts att landskapet enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen även har behörighet i fråga om utrustning och tekniska föreskrifter för anordningar som används i trafiken. Handelssjöfarten samt farleder för handelssjöfarten hör till rikets behörighet med stöd av 27 § 13 punkten i självstyrelselagen.

Till rikets behörighet har ansetts höra marknadskontrollen av medicintekniska produkter och medicinska produkter för in vitro-diagnostik, tryckbärande anordningar (exklusive transportabla tryckbärande anordningar), linbaneanläggningar och radioanläggningar.

System för artificiell intelligens med hög risk enligt bilaga III. I bilaga III till AI-förordningen finns bestämmelser om system för artificiell intelligens med hög risk som används inom olika sektorer. Sådana biometriskä kännetecken som avses i punkt 1 i bilaga III kan användas inom många sektorer som anges i självstyrelselagen.

När det gäller den kritiska infrastruktur som avses i punkt 2 i bilaga III har landskapet enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om sådana trafikfrågor som berör vägar och kanaler, vägtrafik, spårbunden trafik, båttrafik och farleder för den lokala sjötrafiken. Till landskapets lagstiftningsbehörighet hör också enligt 18 § 6 punkten i självstyrelselagen allmän ordning och säkerhet med de undantag som anges i 27 § 27, 34 och 35 punkten samt brand- och räddningsväsendet. Det har också med stöd av 18 § 12, 21 och 22 punkten i självstyrelselagen ansetts att landskapet har lagstiftningsbehörighet på vissa områden på Åland som är viktiga med tanke på samhällets kritiska infrastruktur, såsom hälso- och sjukvård, el-, vatten-, livsmedels- och bränsleförsörjning samt kemikalier (se Ålands landskapsregerings utlåtande om genomförandet av CER-direktivet, ÅLR 2024/1440, av den 23 mars 2024). Till rikets lagstiftningsbehörighet hör televäsendet, men en riksmyndighet får trots det bevilja tillstånd att utöva allmän televerksamhet i landskapet endast med landskapsregeringens samtycke (27 § 40 punkten i självstyrelselagen).

I fråga om de system för artificiell intelligens som används inom småbarnspedagogiken och utbildningen och som avses i punkt 3 i bilaga III till AI-förordningen hör enligt 18 § 14 punkten i självstyrelselagen ärenden som gäller undervisning och läroavtal till landskapets lagstiftningsbehörighet.

När det gäller de system för artificiell intelligens som används vid anställning, arbetsledning och tillgång till egenföretagande enligt punkt 4 i bilaga III till AI-förordningen hör lagstiftningsbehörigheten i fråga om främjande av sysselsättningen och landskapets tjänstemän, tjänstekollektivavtal för landskapets anställda och påförande av disciplinär bestraffning av landskapets tjänstemän enligt 18 § 2 och 23 punkterna i självstyrelselagen till landskapet. Enligt 27 § 21 punkten i självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i

fråga om arbetsrätt, med undantag av tjänstekollektivavtal för landskapets och kommunernas anställda och med beaktande av vad som stadgas i 29 § 1 mom. 6 punkten och 29 § 2 mom.

När det gäller tillgången till och användningen av sådana nödvändiga privata tjänster och nödvändiga offentliga tjänster och förmåner som avses i punkt 5 i bilaga III hör hälso- och sjukvård med de undantag som anges i 27 § 24, 29 och 30 punkten, socialvård, allmän ordning och säkerhet med de undantag som anges i 27 § 27, 34 och 35 punkten samt brand- och räddningsväsendet till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 6, 12, 13 punkten i självstyrelselagen. Med stöd av 18 § 6 punkten i självstyrelselagen har landskapet behörighet i fråga om nödcentralsverksamhet.

Enligt 27 § 8 och 11 punkterna i självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om ärenden som gäller föreningar och stiftelser, bolag och andra privaträttsliga sammanslutningar, bokföring och försäkringsavtal. Enligt 29 § 3 och 5 punkterna i självstyrelselagen har riket även lagstiftningsbehörighet i fråga om bank- och kreditväsendet och arbetspensionsskydd för kommunernas anställda och för förtroendevalda inom kommunalförvaltningen samt arbetspensionsskydd för andra, med de undantag som följer av 18 § 2 a-punkten, och annan socialförsäkring.

Tillsyn över förbjudna användningsområden för artificiell intelligens. Många förbjudna användningsområden för artificiell intelligens som anges i artikel 5 i AI-förordningen sammanhänger med skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna, särskilt med det som i 6 § i grundlagen föreskrivs om jämlikhet, det som i 7 § föreskrivs om rätten till liv, personlig frihet, integritet och trygghet och det som i 10 § föreskrivs om skyddet för privatlivet. En del av de förbjudna användningsområdena för artificiell intelligens är av betydelse också med tanke på rättigheterna för särskilda persongrupper, såsom barn och personer med funktionsnedsättning. I landskapet finns myndigheter som övervakar tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheter som de förbjudna användningsområdena för artificiell intelligens är kopplade till, såsom Datainspektionen och Ålands ombudsmannamyndighet.

Vissa förbjudna användningsområden för artificiell intelligens hänför sig till brottsutredning eller system för artificiell intelligens som används av brottsbekämpande myndigheter. Sådana användningsområden för artificiell intelligens är i synnerhet riskbedömningar av fysiska personer i syfte att bedöma eller förutse risken för att en fysisk person begår ett brott, så kallad föregripande polisverksamhet (artikel 5.1 första stycket d), och förbud mot biometrisk fjärridentifiering i realtid på allmänt tillgängliga platser för brottsbekämpande ändamål (artikel 5.1 första stycket h). Dessa slag av förbjudna användningsområden för artificiell intelligens är av betydelse särskilt för Polisen, Gränsbevakningsväsendet och Tullen.

Enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om lagtingets organisation och uppgifter samt val av lagtingets ledamöter, landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar. Enligt 27 § 3 punkten i självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om statsmyndigheternas organisation och verksamhet.

Behörigheten gällande polisväsendet i landskapet är delad mellan landskapet och riket.

Laglighetsövervakningen av landskapets polis har ansetts höra till landskapsmyndigheterna inom landskapets behörighetsområden och till riksmyndigheterna inom rikets behörighetsområden. Enligt 27 § 22-24

punkterna i självstyrelselagen hör i huvudsak straffrätt, rättskipning med beaktande av bestämmelserna i 25 och 26 §, förundersökning, verkställighet av domar och straff samt utlämning för brott och administrativa ingrepp i den personliga friheten till rikets behörighet. Enligt 18 § 6 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om allmän ordning och säkerhet med de undantag som nämns i 27 § 27, 34 och 35 punkten. Till landskapets behörighet anses även höra förebyggande av brott. Landskapet har enligt 18 § 26 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om utsättande och utdömande av vite samt användning av andra tvångsmedel inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Förvaltningsbehörigheten regleras av republikens presidents förordning om polisförvaltningen i landskapet Åland (FFS 56/2020). Enligt förordningen ska landskapets polis upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt utföra övriga uppgifter som hör till polisen, t.ex. förundersökning, medan rikets polis i landskapet ska svara för statens säkerhet och sköta de uppgifter som hör till skyddspolisen och centralkriminalpolisen.

Försvaret och gränsbevakningen hör till rikets lagstiftningsbehörighet i enlighet med 27 § 34 punkten i självstyrelselagen. Tullen och tullverket hör till rikets lagstiftningsbehörighet i enlighet med 27 § 12 och 36 punkten i självstyrelselagen.

Tillsyn över tillgänglighetskraven. Enligt artikel 16.1 i AI-förordningen ska leverantörer av system för artificiell intelligens med hög risk säkerställa att systemen uppfyller tillgänglighetskraven. Enligt artikel 50.5 i AI-förordningen ska också den information som lämnas om system för artificiell intelligens uppfylla de tillämpliga tillgänglighetskraven. Självstyrelselagen innehåller inga uttryckliga bestämmelser om fördelningen av lagstiftningsbehörigheten vid tillsynen över tillgänglighetskraven. Enligt 27 § 8 punkten i självstyrelselagen hör ärenden som gäller föreningar och stiftelser, bolag och andra privaträttsliga sammanslutningar samt bokföring till rikets lagstiftningsbehörighet. På Åland gäller landskapslagen (2017:37) om marknadskontrollen av vissa produkter och landskapet har ansetts ha behörighet i fråga om marknadskontrollen av tillgänglighetskraven för de produkter som avses i landskapslagen i samband med genomförandet av tillgänglighetsdirektivet (RP 41/2022 rd, s. 187). Till denna del gäller på Åland landskapslagen (2023:59) om tillämpning av lagen om tillgänglighetskrav för vissa produkter.

Påföljder. I artikel 99.1 i AI-förordningen åläggs medlemsstaterna att föreskriva om sanktioner, inbegripet påföljdsavgifter. Enligt 18 § 25 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om beläggande med straff och storleken av straff inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 26 punkten har landskapet dessutom lagstiftningsbehörighet i ärenden som gäller utsättande och utdömande av vite samt användning av andra tvångsmedel inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Anmälda organ. Organ för bedömning av överensstämmelse bedriver näringsverksamhet och kan ansöka om att bli utsedda till anmälda organ hos den behöriga myndigheten för de ändamål som avses i AI-förordningen. Näringsverksamhet hör till rikets och landskapets delade behörighet enligt 18 § 22 punkten i självstyrelselagen. På Åland gäller lagen (2017:47) om tillämpning på Åland av lagen om anmälda organ för vissa produktgrupper. Vid bedömningen av fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och

landskapet i fråga om bestämmelserna om anmälda organ ska uppmärksamhet fästas vid inom vilken produktsektor det anmälda organet är verksamt.

3. Förslag

Landskapet behöver senast den 2 augusti 2025 genom lagstiftning utse de nationella myndigheter som ska övervaka förordningen och fastställa deras befogenheter enligt förordningen.

De tillsynsuppgifter som marknadskontrollmyndigheterna ska utföra enligt förordningen kräver ny slags kompetens som inte ingår i landskapets befintliga marknadskontrollsuppgifter. Mot bakgrund av den tekniska kompetens inom AI-system som krävs för ett ansvarsfullt handhavande av tillsynsuppgifterna bedömer landskapsregeringen att det är inte är lämpligt att sprida ut dessa uppgifter på olika myndigheter. Det föreslås därför att dessa tillsynsuppgifter koncentreras till en myndighet. En nackdel med denna lösning är dock att det i marknadskontrollen finns ett behov av djupgående sektorspecifik kompetens som kan vara svår att tillgodose genom en centraliserad marknadskontroll.

Enligt artikel 74.8 i AI-förordningen ska till marknadskontrollmyndigheter för tillsyn över de system som avses punkterna 6, 7 och 8 i bilaga III till förordningen utses antingen tillsynsmyndigheter för dataskydd enligt allmänna dataskyddsförordningen eller dataskyddsdirektivet eller någon annan myndighet som utsetts enligt de villkor som fastställs i artiklarna 41–44 i dataskyddsdirektivet. På Åland är datainspektionen den myndighet som utsetts enligt dessa författningar. Datainspektionen ska därför utses till marknadskontrollmyndighet för tillsyn över de system som avses i artikel 74.8 i AI-förordningen. Mot bakgrund av vad som ovan anförts gällande behovet av att centralisera marknadskontrollen föreslås det att datainspektionen utses till marknadskontrollmyndighet även över övriga system som avses i förordningen och som faller inom landskapets behörighet. Det föreslås att vidare att datainspektionen övervakar fullgörandet av transparenskyldigheterna enligt artikel 50 i AI-förordningen.

Datainspektionen har i beredningen av detta PM framfört att myndigheten behöver utökade resurser om ytterligare ansvarsområden läggs på myndigheten. Detta beaktas i konsekvensbedömningen.

I fråga om anmälade myndigheter föreslås det att ansvaret koncentreras till landskapsregeringen. Utseendet och övervakningen av organ för bedömning av överensstämmelse i landskapet förväntas utgöra en begränsad arbetsbörda. Till följd av NIS2-direktivet avses det inrättas en ny tjänst vid landskapsregeringen som ska handha tillsynen enligt direktivet. Det föreslås att denna tjänst även kunde ansvara för uppgiften som anmälade myndighet enligt AI-förordningen.

Enligt artikel 70.1 i förordningen ska de nationella behöriga myndigheter utöva sina befogenheter på ett oberoende, objektivt och opartiskt sätt för att säkerställa objektiviteten i sina aktiviteter och uppgifter och för att säkerställa tillämpningen och genomförandet av förordningen. Personalen vid dessa myndigheter ska avhålla sig från varje handling som är oförenlig med deras uppdrag. Förutsatt att dessa principer respekteras får sådana aktiviteter och uppgifter utföras av en eller flera utsedda myndigheter, i enlighet med medlemsstatens organisatoriska behov. De ovannämnda förslagen bedöms överensstämma med kraven i artikel 70.1 i AI-förordningen.

4. Förslagets konsekvenser

1. Ekonomiska konsekvenser

De tillsynsuppgifter som myndigheterna ska utföra innebär kostnader för myndigheterna. Det är dock svårt att på förhand uppskatta kostnaderna, bl.a. eftersom AI är ett område som är i snabb och ständig utveckling.

2. Administrativa konsekvenser

Utseendet av tillsynsmyndigheter innebär ökad administration. Det är dock svårt att på förhand uppskatta omfattningen av den administration som krävs för handhavandet av tillsynsuppgifterna.

3. Miljökonsekvenser

Förslaget förväntas inte ha några konsekvenser för miljön.

4. Konsekvenser för barn, jämställdheten och jämlikheten

Förslaget förväntas ha positiva konsekvenser på barn, jämställdheten och jämlikheten. I tillsynen ingår bl.a. att övervaka användningen av förbjudna AI-användningsområden, såsom bl.a. AI-system som utnyttjar en sårbarhet hos en fysisk person eller en specifik grupp av personer som härrör från ålder, funktionsnedsättning eller en specifik social eller ekonomisk situation.

5. Konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet

Förslaget förväntas inte ha några konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet.

6. Andra samhällsrelaterade konsekvenser

Förslaget förväntas generellt ha positiva konsekvenser för samhället med hänsyn till den snabba och ständiga utvecklingen inom AI samt de risker som användningen av AI medför.

5. Checklista för den politiska styrningen

1. Det problem som identifierats är i korthet

EU-förordning kräver att tillsynsmyndigheter utses inom landskapets behörighet.

2. Ansvarig ledamots riktlinjer för hur problemet skall lösas, inklusive politiska förutsättningar

2.1. Allmänna mål och visioner i korthet

Att utse tillsynsmyndigheter i enlighet med förordningen på ett sådant sätt att tillsynen kan skötas effektivt och ändamålsenligt.

2.2. Resursåtgång som kan accepteras

2.2.1. Ekonomisk resursåtgång som kan accepteras

Bör samordnas med befintliga resurser för att resursåtgången ska vara så effektiv som möjligt.

2.2.2. Personell och strukturell resursåtgång

Arbetsbelastningen som uppgifterna medför bedöms vara begränsad och det bedöms vara mest praktiskt att utse en marknadskontrollmyndighet istället för flera marknadskontrollmyndigheter uppdelade enligt de marknader som berörs. Uppgifterna bör i möjligaste mån samordnas med befintliga resurser. Datainspektionen har framfört att det krävs ytterligare resurser vid myndigheten om myndigheten åläggs nya ansvarsområden. Organisation av tillsynen bör utvärderas efterhand och vid behov omstruktureras på ett sätt som leder till en effektiv och ändamålsenlig tillsyn.

2.2.3. Eventuella arbetsuppgifter som samtidigt kan tas bort från berörd personal

Har inte identifierats.

3. Önskvärd tidsplan i förhållande till annat, t.ex. andra reformer

Implementering senast 2 augusti enligt förordningen.

4. Kommentarer från den vederbörande eller de vederbörande fackenheterna

5. Kommentarer från berörd eller berörda avdelningschefer

6. Kommentarer från lagberedningen

7. Den politiska förankringen

6. Avslutning

Åland behöver senast den 2 augusti 2025 genom lagstiftning utse de nationella myndigheter som ska övervaka förordningen och fastställa deras befogenheter enligt förordningen. Det föreslås att tillsynen centraliseras i syfte att uppnå en effektiv och ändamålsenlig förvaltning.

Det finns redan en proposition till nationell lagstiftning som utser de nationella myndigheter i riket. Den gemensamma kontaktpunkten enligt artikel 70.2 i förordningen som utses av riket är gemensam kontaktpunkt även för landskapet. Eftersom den föreslagna rikslagstiftningen utgör en integrerad och komplex helhet bör det i den fortsatta beredningen utredas närmare om och i så fall hur det åländska genomförandet av AI-förordningen och utförandet av förvaltningsuppgifter behöver samordnas mellan landskapet och riket.